

Sygn. akt I CNP 17/07

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 maja 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Józef Frąckowiak
del. SSA Marta Romańska

w sprawie ze skargi H. Spółki z o.o.

o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia

Sądu Okręgowego w W.

z dnia 30 października 2006 r., sygn. akt [...], wydanego

w sprawie z powództwa J.B.

przeciwko H. Spółce z o.o.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 maja 2007 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 30 października 2006 r. Sąd Okręgowy w W., jako Sąd drugiej instancji, odrzucił na podstawie art. 370¹ k.p.c. apelację strony pozwanej, sporządzoną przez reprezentującego ją adwokata, od wyroku Sądu Rejonowego w W. z dnia 24 listopada 2005 r. Jako przyczynę odrzucenia apelacji Sąd Okręgowy podał nie wskazanie w niej zakresu żądanego uchylenia zaskarżonego wyroku.

W skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia o odrzuceniu apelacji pozwana Spółka zarzuciła Sądowi drugiej instancji naruszenie art. 370¹ w zw. z art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w zw. z art. 361 k.p.c. Strona pozwana podniosła ponadto, że w związku z wydaniem zaskarżonego orzeczenia została jej wyrządzona szkoda majątkowa polegająca na tym, że wyrok Sądu pierwszej instancji uprawomocnił się bez merytorycznego rozpoznania przedmiotowej apelacji, której zarzuty i ich uzasadnienie przemawiały za jej uwzględnieniem, wskutek czego powód jest uprawniony do egzekucji od pozwanej Spółki całego roszczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jednym z konstytucyjnych środków ochrony praw i wolności jest prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej (art. 77 ust. 1 Konstytucji RP). Przepis ten przewiduje odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa za niezgodne z prawem wykonywanie władzy publicznej. Podstawę, przesłanki i zakres tej odpowiedzialności regulują natomiast ustawy zwykłe. Generalne unormowanie w tym zakresie zawierają art. 417-417² i 421 k.c., które zostały zmienione lub dodane ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1692). W myśl art. 417 § 1 k.c., za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę

z mocy prawa. Jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, to – zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c. – jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem. Wśród „właściwych postępowań”, o których mowa w tym przepisie, mieści się postępowanie wywołane skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, unormowane w art. 424¹ i nast. k.p.c. Orzeczenie Sądu Najwyższego uwzględniające skargę ma charakter prejudykatu i stwarza możliwość skutecznego wystąpienia przed sądem powszechnym z powództwem przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie za szkodę wynikłą z wydania orzeczenia niezgodnego z prawem.

Wobec takiego stanu rzeczy zasadnicze znaczenie ma dokonanie wykładni pojęcia „niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia”, użytego w art. 424¹ § 1 k.p.c. i art. 417¹ § 2 k.c. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się założenie, że niezgodność orzeczenia z prawem stanowi autonomiczną kategorię bezprawności i nie może być ona utożsamiana z pojęciem szeroko rozumianej bezprawności, występującym w dziedzinie odpowiedzialności cywilnej. Podkreślono trafnie, że przy jego interpretacji uwzględnić należy istotę władzy sądowniczej, wyrażającą się w orzekaniu w warunkach niezawisłości, w sposób bezstronny, zależny nie tylko od obowiązujących ustaw, ale także od „głosu sumienia” oraz zakładającą swobodę sędziego w ocenie prawa i faktów. Pod uwagę wziąć także trzeba to, że ustawodawca nierzadko posługuje się pojęciami niedookreślonymi oraz klauzulami generalnymi i dekretującymi swobodę decyzji sędziego. Nie bez znaczenia pozostaje okoliczność, że istotną rolę w procesie stosowania prawa pełni wykładnia, której rezultaty mogą różnić się w zależności od jej przedmiotu, metod oraz podmiotu jej dokonującego. W konsekwencji, za orzeczenie niezgodne z prawem w rozumieniu powołanych przepisów uznać można orzeczenie, które jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć (dyskrecjonalności) albo zostało wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa o charakterze oczywistym i nie wymagającym głębszej analizy prawniczej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC

2007, nr 1, poz. 17, z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06, niepubl., z dnia 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007, nr 2, poz. 35, oraz z dnia 4 stycznia 2007 r., V CNP 132/06, niepubl.).

Przechodząc do oceny zgodności z prawem zaskarżonego postanowienia, przypomnieć trzeba w pierwszej kolejności pogląd wypowiedzany wielokrotnie w judykaturze Sądu Najwyższego, że wprowadzenie do kodeksu postępowania cywilnego powołanego art. 370¹ nie oznacza podniesienia standardu oczekiwanego od apelacji sporządzanej przez profesjonalnego pełnomocnika do poziomu wymaganego od skargi kasacyjnej. Sąd Najwyższy wskazywał przy tym, że przy ocenie spełniania przez skarżącego wymagań apelacji określonych w art. 368 § 1 k.p.c. nie można kierować się takim rygoryzmem, jak przy badaniu skargi kasacyjnej. Podnosił również, że oczywiste omyłki w sformułowaniu elementów apelacji wymienionych w art. 368 § 1 pkt 1-3 i 5 k.p.c. nie uzasadniają odrzucenia apelacji (zob. np. niepublikowane postanowienia z dnia 7 listopada 2006 r., I CZ 75/06, z dnia 17 listopada 2006 r., V CZ 78/06, z dnia 29 listopada 2006 r., II CZ 83/06, z dnia 25 stycznia 2007 r., V CZ 112/06, z dnia 8 lutego 2007 r., I CZ 131/06, i z dnia 21 marca 2007 r., I CZ 8/07). Wyjaśnił ponadto, że wykładając art. 370¹ k.p.c., należy mieć na względzie art. 176 ust. 1 Konstytucji, wyrażający zasadę co najmniej dwuinstancyjnego postępowania sądowego, a także, że ewentualne niedokładności, szczególnie w zakresie przedstawienia zarzutów apelacji i ich uzasadnienia (art. 368 § 1 pkt 2 i 3 k.p.c.), mogą zostać wyjaśnione w toku rozprawy apelacyjnej, w trakcie której przedstawiony jest stan sprawy, w tym zarzuty i wnioski apelującego (art. 377 k.p.c.). Dodał przy tym, że odrzucenie apelacji sporządzanej przez fachowego pełnomocnika może mieć miejsce tylko wtedy, gdy określone w art. 368 § 1 pkt 1-3 i 5 k.p.c. wymagania w ogóle nie zostały spełnione, co uniemożliwia identyfikację jej przedmiotu, zarzutów i granic zaskarżenia (postanowienie z dnia 6 marca 2006 r., II PZ 2/06, OSNP 2007, nr 5-6, poz. 74).

W apelacji odrzuconej postanowieniem Sądu Okręgowego strona pozwana oznaczyła wyraźnie, że zaskarża wyrok Sądu pierwszej instancji w całości. We wnioskach apelacyjnych domagała się zmiany zaskarżonego wyroku w całości, tj. oddalenia powództwa. Zgłosiła także – na wypadek uznania, że Sąd Rejonowy

nie rozpoznał istoty sprawy – wniosek ewentualny o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Uwzględniając nawet okoliczność, że sądy *meriti* dysponują pewną swobodą przy ocenie spełnienia wymagań apelacji, stwierdzić należy, że środek odwoławczy sporządzony w taki sposób spełniał wymaganie określone w art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. i nie było podstaw do zastosowania sankcji przewidzianej w art. 370¹ k.p.c. Już samo poprawne sformułowanie wniosku o zmianę zaskarżonego wyroku wystarczało do uznania, że skarżący nie uchybił art. 368 § 1 pkt 5 k.p.c. Oceny tej nie mogłoby zmienić nawet rażąco wadliwe ujęcie wniosku ewentualnego o uchylenie orzeczenia Sądu pierwszej instancji. Podkreślić jednak trzeba, że poprawność tego wniosku również nie budzi zastrzeżeń. Z treści apelacji i wyraźnego oznaczenia, że zakresem zaskarżenia objęto wyrok Sądu Rejonowego w całości, wynikało bowiem jednoznacznie, iż skarżący domagał się uchylenia zaskarżonego wyroku w całości. W konsekwencji przyjąć należy, że postanowienie Sądu Okręgowego o odrzuceniu apelacji strony pozwanej wydano z rażącym naruszeniem art. 370¹ k.p.c. i jest ono niezgodne z prawem w rozumieniu art. 417¹ § 2 k.p.c.

Obiektywna niezgodność z prawem zaskarżonego orzeczenia i zasadność zarzutów skargi nie są jednak wystarczające dla jej uwzględnienia. Jak stanowi art. 424¹¹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy oddala skargę w razie braku podstawy do stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie jest niezgodne z prawem. W piśmiennictwie podkreślono trafnie, że pojęcie podstawy do takiego stwierdzenia rozumieć należy szeroko i nie można utożsamiać go z podstawą skargi w rozumieniu art. 424⁴ i 424⁵ § 1 pkt 2 k.p.c. Uznać trzeba, że brak podstawy do stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem powodujący oddalenie skargi zachodzi m.in. wówczas, gdy podstawy skargi (art. 424⁴ k.p.c.) okazały się bezzasadne albo gdy podstawy te okazały się zasadne, lecz mimo to orzeczenie odpowiada prawu. Wymienione okoliczności nie wyczerpują jednak sytuacji, w których nie ma podstawy do stwierdzenia niezgodności z prawem zaskarżonego orzeczenia.

Podkreślić wszak należy, że funkcją analizowanej skargi jest doprowadzenie do stwierdzenia przez Sąd Najwyższy wystąpienia jednej z materialnoprawnych

przesłanek roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej judykacyjną działalnością sądów powszechnych w postaci niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 417¹ § 2 k.c.). Między postępowaniem unormowanym w art. 424¹ i nast. z k.p.c. i postępowaniem z powództwa przeciwko Skarbowi Państwa o odszkodowanie zachodzi przy tym ścisły związek, gdyż orzeczenie Sądu Najwyższego uwzględniające skargę stanowi prejudykat w późniejszym procesie odszkodowawczym. Wiąże się z tym zamieszczenie przez ustawodawcę wśród konstrukcyjnych wymagań skargi obowiązku uprawdopodobnienia wyrządzenia szkody, spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy (art. 424⁵ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie spełnienie tego wymagania prowadzi do odrzucenia skargi przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c. Inaczej ocenić należy sytuację, gdy skarżący – z formalnego punktu widzenia - zadośćuczyni temu wymaganiu, zawierając w skardze wywód mający na celu uprawdopodobnienie wskazanej szkody, lecz z wywodu tego wynika, że nie poniósł on jednak konkretnej szkody wskutek wydania kwestionowanego orzeczenia. W takim wypadku uwzględnienie skargi przez Sąd Najwyższy byłoby bezcelowe, gdyż powództwo odszkodowawcze wytoczone przed sądem powszechnym podlegałoby i tak oddaleniu. W konsekwencji, biorąc pod uwagę funkcje analizowanego postępowania, jego usytuowanie w obowiązującym systemie dochodzenia od Skarbu Państwa roszczeń odszkodowawczych oraz względy ekonomii procesowej, przyjąć trzeba, że o nieistnieniu podstawy do stwierdzenia niezgodności z prawem zaskarżonego orzeczenia, skutkującym oddaleniem skargi, można mówić również w sytuacji, gdy mimo obiektywnej niezgodności z prawem zaskarżonego orzeczenia, wydanie tego orzeczenia nie wyrządziło skarżącemu szkody. Podkreślić jednocześnie należy, że udowodnienie tej szkody w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie jest wymagane. Wystarczy bowiem, że skarżący szkodę taką uprawdopodobni, z tym że chodzi tu nie o formalne jedynie spełnienie wymagania w tym względzie, lecz o uprawdopodobnienie rzeczywiste (materialne).

Spełniając wymaganie przewidziane w art. 424⁵ § 1 pkt 5 k.p.c., pozwana Spółka podniosła, że w związku z wydaniem zaskarżonego orzeczenia została jej wyrządzona szkoda majątkowa polegająca na tym, iż wyrok Sądu pierwszej

instancji uprawomocnił się bez merytorycznego rozpoznania przedmiotowej apelacji, której zarzuty i ich uzasadnienie przemawiały za jej uwzględnieniem. Zgodzić się wypada ze stroną pozwaną, że odrzucenie zaskarżonym postanowieniem apelacji pozbawiło ją prawa do poddania merytorycznej ocenie Sądu drugiej instancji wyroku Sądu pierwszej instancji. Nie ulega jednak wątpliwości, że źródłem ewentualnego uszczerbku w majątku strony skarżącej mógł być tylko wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 24 listopada 2005 r. uwzględniający powództwo. Wydanie zaskarżonego postanowienia spowodowało natomiast uprawomocnienie się tego wyroku, wyłączając jednocześnie możliwość jego zmiany lub uchylecia w toku instancji. W tym stanie rzeczy niedopuszczalne jest kwestionowanie trafności orzeczenia Sądu pierwszej instancji w postępowaniu zainicjowanym skargą na orzeczenie Sądu Okręgowego, ani też zastępowanie przez Sąd Najwyższy sądu odwoławczego przez rozstrzyganie, jakie orzeczenie należałoby wydać, gdyby apelacji nie odrzucono (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2006 r., V CNP 86/06, OSNC 2007, nr 3, poz. 47, z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CNP 79/05, niepubl., z dnia 5 grudnia 2006 r., II CNP 92/06, niepubl., z dnia 28 grudnia 2006 r., IV CNP 120/06, niepubl., i z dnia 20 lutego 2007 r., V CNP 19/07, niepubl.). W konsekwencji stwierdzić trzeba, że powołana przez stronę skarżącą hipotetyczna szkoda, wynikła z niedokonania przez Sąd odwoławczy zmiany wyroku Sądu pierwszej instancji zgodnie z wnioskami apelacji, nie została – i nie mogła zostać – uprawdopodobniona. Nie istniała tym samym podstawa do stwierdzenia niezgodności z prawem zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego, zaś skarga podlegała oddaleniu na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c.

Z podanych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.